

FÖR EGEN RÄKNING

TILLIT – NORDENS UNIKA GULD

Norden är något alldeles särskilt. En unik och rik region på norra halvklotet som sträcker sig från Nordatlanten i väst till den ryska gränsen i öst. Här möts fjordar och vulkaner, skogar och skärgårdar, pulserande städer och vidsträckta vidder. Men Norden är mer än bara geografi och natur. Det är också ett gemensamt idéprojekt om samarbete, demokrati och tillit, format genom århundraden av gemensam historia, närbesläktade språk och kulturell samhörighet.

Josefin Carling är generalsekreterare för Föreningen Norden i Sverige.

Josefin Carling. Foto: Anna Scaramellini, Föreningen Norden.

Vi i Norden förenas av gemensamma värderingar om demokrati, jämlikhet och att alla människor är med och bidrar till samhällsbygget. Med våra 28 miljoner invånare är Norden litet till befolkningen men stort i inflytande. Våra starka ekonomier och stabila samhällen bygger på kombinationen av fria marknader, starka välfärdsstater och höga utbildningsnivåer, och kanske ännu mer på en djup och ömsesidig tillit.

Det är tilliten - till varandra, till institutionerna och till framtiden - som utgör den verkliga grunden för Nordens framgång. Tilliten gör att vi vågar samarbeta, testa nytt och tänka långsiktigt.

År 2017 myntade analytikern Ulf Andreasson uttrycket ”det nordiska guld” i sin rapport *Tillit – det nordiska guld*, framtagen för Nordiska ministerrådet. Han beskrev tilliten som samhällets smörjmedel, den kraft som får våra samhällen att fungera effektivt och rättvist. Rapporten blev startskottet för

en bred diskussion om tillitens roll, inte bara som en värdering, utan som en samhällsbärande resurs i den nordiska modellen.

Idag när världen präglas av osäkerhet, ekonomisk oro och geopolitisk omdaning sätts tilliten på prov. I oroliga tider provas vår förmåga att hålla ihop, både som politiska enheter och som människor. Frågan om tillit är högaktuell. Temat för Föreningen Nordens publikation *Nordperspektiv* som lanseras hösten 2025 är *Tillit – en unik resurs för Norden*.

Föreningen Norden är en partipolitiskt och religiöst obunden medlemsorganisation som sedan 1919 har arbetat för att stärka gemenskapen och samarbetet mellan människor och samhällen i Norden. Vår vision är ett öppet, demokratiskt och hållbart Norden som formas för framtiden av oss tillsammans. En viktig del av vårt arbete är vår publikation *Nordperspektiv* som sedan 2022 har satt ljuset på aktuella samhällsfrågor i regionen – från demokrati, trygghet och delaktighet till framtidstro och tillit. Genom samtal, intervjuer och reportage samlar vi röster från hela Norden för att vidga tankarna om vår gemensamma framtid och föra invånarnas perspektiv närmare beslutsfattarna. Publikationen lanseras i samband med Nordiska rådets årliga session och överlämnas till politiker, myndigheter och organisationer som underlag för reflektion och dialog.

I *Nordperspektiv 2025/26* utforskar vi med hjälp av forskare, invånare och samhällsaktörer tillitens roll i dagens nordiska samhällen och hur vi tillsammans kan vårda tilliten i en tid av förändring. Enligt *World Values Surveys* är de nordiska länderna världsledande i tillit mellan människor. Danmark, Norge, Finland, Sverige och Island toppar listan. Men vad beror det på?

Tillit handlar i grunden om tron att andra människor och institutioner vill väl och försöker göra det rätta. Tilliten växer i vardagens möten, med fungerande och pålitliga myndigheter och i en gemensam känsla av rättvisa. I Norden har tilliten djupa rötter i folkrörelsernas lokala engagemang, i jämlikhet och öppenhet. Under 1800-talets slut växte nordiska samhällen fram där korruption ersattes av rättsstatlighet och pålitliga institutioner. Kombinationen av gemenskap, utbildning, välfärd och balans mellan individens frihet och det kollektiva ansvaret lade grunden för ett samhällsklimat där människor litar på varandra och på staten.

Forskare som Louise Bringselius, Lars Svendsen och Bo Rothstein beskriver i *Nordperspektiv 2025/2026* hur samspelet mellan starka institutioner, gemenskap och individuell autonomi gjort tilliten särskilt robust i Norden. Den innebär innovation, demokrati och social hållbarhet. Den gör att vi fortsätter att lita på varandra och på framtiden även när världen skakar.

Men tilliten är ingen självklarhet. Den kan snabbt eroderas om förtroendet för centrala samhällsfunktioner minskar. Om människor tappar tilliten till lärare, poliser, vårdpersonal och myndigheter hotas själva samhällsväven. Dessutom utmanas tilliten av ökande polarisering, populism och misstro mot fakta och mot beslutsfattare.

Den nordiska tilliten har gång på gång visat sin motståndskraft, byggd på starka offentliga institutioner, utbildade medborgare och en kultur av jämlikhet. Framtidens tillit formas dock inte i teorin. Den växer i praktiken, i möten mellan människor över gränser.

Här spelar civilsamhället en avgörande roll, något som Ariane Rodert, enhetschef på Svenska Kyrkan lyfter fram i *Nordperspektiv*. Föreningar och frivilliga organisationer skapar arenor där människor med olika bakgrund möts, samarbetar och hittar gemensamma lösningar. Det stärker förståelsen, empatin och känslan av delaktighet – allt det som bygger social tillit. Folkrörelsemodellen, där varje medlem har en röst, fungerar som en demokratiskola som lär oss ansvar och inflytande i praktiken.

Kopplingen mellan tillit och demokrati är djup. Tillit gör att vi vågar delta, tror att andra gör sin del och litar på att samhället fungerar rättvist. När tilliten urholkas försvagas demokratin. Men när människor möts, deltar och tar ansvar stärks både demokratin och tilliten – den osynliga kraft som håller Norden samman och gör oss rustade att möta framtiden tillsammans.

Tillit byggs inte genom ord, utan genom handling. Föreningen Nordens övertygelse är att möten, dialoger och samarbete över gränser är avgörande för att tilliten ska växa. Föreningen har i över hundra år arbetat för att skapa samhörighet mellan människor. Ett exempel är arbetsmarknadsprogrammet *Nordjobb* som ger unga möjligheten att säsongsarbeta och leva i ett annat nordiskt land. Nordjobb är en konkret manifestation av tillit – arbetsgivare som öppnar sina dörrar, unga som vågar resa bort och möta det okända, och lokalsamhällen som välkomnar nya ansikten. Nordjobbaren Sylvester Fogedgaard Jønsson uttrycker det i *Nordperspektiv* så här: ”Egentligen bygger hela Nordjobb på tillit. Arbetsgivare visar stor tillit genom att välkomna unga människor från hela Norden. De litar på att vi kan ta ansvar, bidra på jobbet och bli en del av lokalsamhället. Och samtidigt öppnar lokalsamhället sina dörrar för oss. För oss unga krävs det också tillit för att våga resa långt bort, möta en ny kultur och komma in i en vardag där du inte redan känner någon”.

Föreningen Norden arbetar också med dialoger och workshops om tillit, där människor med olika erfarenheter möts för att utforska tillitens roll i vardagen och i samhället. Genom öppna samtal, ofta mellan personer som aldrig tidigare träffats, växer förståelse, respekt och nyfikenhet. Som deltagaren Sumbo Temo uttrycker i *Nordperspektiv*: ”Bara att prata med främlingar om tillit fick mig att känna mer tillit till andra.” I dessa möten synliggörs något som är lätt att ta för givet – att tillit inte är något vi har, utan något vi bygger tillsammans. Att bygga tillit är ett långsiktigt arbete som kräver uthållighet och övertygelse.

I oroliga tider sätts tilliten på prov och då behöver vi stå samman mer än någonsin. Därför är det glädjande att våra högsta beslutsfattare i Norden nu talar med allt större övertygelse om både sammanhållning och tillitens betydelse för vår region. Allt fler initiativ har de senaste åren tagits för att närma oss varandra. Medlemskap i Nato och närmare försvarssamarbete är exempel på hur samarbetet byggs i praktiken. Men det är viktigt att komma ihåg betydelsen av sammanhållning och samhörighet också mellan människor. Sammanhållning på politisk nivå är inte tillräckligt. Initiativ behövs för att människor också ska känna samhörighet och sammanhållning och att vi tillsammans ska bygga resiliens över gränserna i Norden. Här är det avgörande att människor möts, samtalar och samarbetar över gränser och över tid, något som civilsamhället hela tiden arbetar för.

Efter andra världskriget tog Föreningen Norden initiativet till vänorterna. Det formade generationer och lade grunden för den nära samverkan mellan människor och kommuner som vi ser i Norden i dag. Om vi menar allvar med att stå samman också framåt behöver vi skapa nästa gemensamma satsning, där människor möts och bygger nya former av samarbete. Det är så vi tryggar tillit och samhörighet för kommande generationer.

Föreningen Norden är redo att fortsätta driva arbetet för tillit, demokrati, öppenhet och trygghet i hela Norden. Nu vill vi utveckla nästa stora gemensamma krafttag för att stärka samhörigheten över gränserna. Jag hoppas att du vill vara en del av den resan.

Josefin Carlring

Not

Nordperspektiv 2025/2026 finns att läsa på www.norden.se.